

Hľadanie optimálnych väzieb krajinného a územného plánovania

Pretrvávajúci rezortizmus v legislatívnom i konkrétnom (fyzickom) prístupe ku krajine Slovenska sa v súčasnosti stal brzdom jej harmonického rozvoja. Hoci rozvoj už nemožno chápať v absolutistickej podobe z minulosti, nový prístup uplatňujúci koncepciu udržateľného rozvoja sa zatiaľ nepresadil. Stratégiu komplexnej starostlivosti o krajinu na kontinentálnej úrovni predstavuje v tomto zmysle Európsky dohovor o krajine, ktorý zároveň ponecháva dosť priestoru jednotlivým krajinám na uplatnenie vlastných postupov pri zachovávaní krajinných špecifik.

Plánovanie rozvoja konkrétnych území Slovenska sa v súčasnosti presadzuje prostredníctvom *územných plánov*, ochrana (prírodných hodnôt) krajiny prostredníctvom *krajinnokoekologických plánov*. Vzhľadom na potrebu komplexnosti prístupu k plánovaniu rozvoja krajiny treba nájsť optimálne väzby územného a krajinného plánovania.

Hľadanie takýchto väzieb bolo náplňou pracovného seminára s názvom *Interferencie krajinného a územného plánovania*, ktorý zorganizoval na svojej pôde Ústav urbanizmu Fakulty architektúry STU v spolupráci s IALE Slovensko. Podujatie sa uskutočnilo 9. 6. 2004 za účasti 20 odborníkov – zástupcov ministerstiev (MŽP SR, MVRR SR), odborných organizácií (SAŽP, SAŽP-CTK, ČPKE, TANAP), projektovej kancelárie (AUREX) a vysokých škôl (PRIF UK, FA STU). V diskusii sa hodnotili východiská (zväčša z platnej legislatívy) a označené problémy sprevádzajúce ich uplatňovanie v praxi. Výsledkom diskusie boli prijaté závery, ktoré chcú

prispieť ku skvalitneniu, efektívnosti a všeobecnej akceptácii výsledkov plánovacieho procesu.

Východiská a závery

- *Krajinné plánovanie považujeme za jeden z najvýznamnejších aktívnych nástrojov na zabezpečenie udržateľného rozvoja krajiny s dôrazom na krajinnokoekologické a humánno-environmentálne aspekty.*

- *Územné plánovanie utvára predpoklady na zabezpečenie trvalého súladu všetkých prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt v území, najmä so zreteľom na starostlivosť o životné prostredie a ochranu jeho hlavných zložiek.*

Záver: Územné a krajinné plánovanie sledujú identický cieľ – udržateľný priestorový/územný rozvoj. Je teda najvyššou zmysluplnou, aby pri svojich činnostiach postupovali koordinovane sledujúc vzájomné synergické efekty.

- *Krajinné plánovanie sleduje predovšetkým environmentálne aspekty priestorového rozvoja. Je treba odlišovať krajinnokoekologické plánovanie sledujúce predovšetkým prírodno-environmentálne aspekty a krajinné plánovanie sledujúce nielen prírodno-environmentálne, ale aj humánno-environmentálne aspekty priestorového rozvoja vrátane problematiky krajinného rázu.*

- *Územné plánovanie sleduje predovšetkým integráciu environmentálnych, sociálnych, ekonomických a územno-technických aspektov priestorového rozvoja.*

Záver: Územné plánovanie musí vychádzať zo socioekonomických krajinnoplánovacích podkladov

a územno-technického hodnotenia územia. Výstupy krajinného plánovania sú pre územné plánovanie nezastupiteľnými vstupmi na „komplexné riešenie funkčného využitia územia, stanovenie zásad jeho organizácie, vecnú a časovú koordináciu výstavby a iných činností ovplyvňujúcich rozvoj územia“.

- *Krajinné plánovanie predstavuje jasne vyprofilovanú časť priestorovo relevantných plánovacích činností. Jeho prístup je integračný v rovine ekologických aspektov priestorového rozvoja. Je jedným z pilierov systému plánovania udržateľného priestorového/územného rozvoja. Treba si zodpovedať otázku, či máme ambície smerujúce ku krajinnému plánovaniu, alebo len po krajinnokoekologické plánovanie.*

- *Územné plánovanie predstavuje jasne vyprofilovanú legislatívne definovanú časť priestorovo relevantných plánovacích činností. Podstatou jeho prístupu je integrácia všetkých aspektov priestorového rozvoja. Spolu s krajinným plánovaním a rozvojovým strategickým socioekonomickým plánovaním je jedným z troch pilierov systému plánovania udržateľného priestorového rozvoja.*

- *Súčasný legislatívny rámec je pre krajinné i územné plánovanie nevyhovujúci, zmätočný a nedôstojný úlohou krajinného plánovania.*

Záver: Krajinné i územné plánovanie majú odborné jasne vyprofilované odlišné úlohy v systéme priestorovo relevantných plánovacích činností na zabezpečenie udržateľného územného/priestorového rozvoja. Vzájomne sa dopĺňajú a podporujú. Je nevyhnutné premietnuť toto odborné poznanie do legislatívneho prostredia v dvoch rovinách:

- definovania systémových súvislostí krajinnoplánovacích, strategicko socioekonomicko-plánovacích, územno-plánovacích a iných priestorovo relevantných plánovacích činností,

– legislatívneho rámca krajinoplánovacích činností.

• „Územné plánovanie samotné vychádzajúce z krajinnoekologického plánu je základným nástrojom optimalizácie, pričom landscape design je špecifickou súčasťou územného plánu a finálnou fázou plánovacieho procesu.“

Tvorba územného plánu je proces, do ktorého vstupuje množstvo subjektov. Interdisciplinárny kolektív odborníkov pripravuje odborný podklad politických rozhodnutí v polohe schváleného územného plánu. Úloha krajinného plánovania v procese prípravy územnoplánovacej dokumentácie nekončí spracovaním krajinného plánu. Krajinní plánovači musia mať ambície vstupovať do ďalších fáz tohto procesu. Krajinný plán nie je jediným nástrojom implementácie prírodno- a humánno-environmentálnych požiadaviek do územného plánovania. Slúži ako podklad aj pre SEA, ktoré je prijatím smernice Európskej komisie záväzná pre všetky stupne územnoplánovacej dokumentácie.

Záver: Legislatíva krajinného plánovania musí reflektovať potrebu jeho efektívneho vstupu do procesu riadenia územného rozvoja, ktorý je daný cielavedomo budovanými interakciami s ostatnými nástrojmi implementácie ekologických a humánno-environmentálnych požiadaviek do riadenia priestorového rozvoja i s územnoplánovacími a inými nástrojmi garantujúcimi sociálne a ekonomické aspekty udržateľného rozvoja. Túto efektívnosť musí legislatíva sledovať v rovine obsahovej (účelovo orientovaný obsah), ako aj procesuálnej i ekonomickej.

• Hlavnou ambíciou krajinného plánovania je stanovenie cieľov, stratégií environmentálne orientovaného priestorového rozvoja a nástrojov ich realizácie na jednej strane a krajinných potenciálov a limitov priestorového rozvoja (ekologických, kultúrnych a iných, ktoré vychádzajú z definova-

nia ekologickej stability krajiny) na strane druhej.

• Hlavnou ambíciou územného plánovania v krajinách EÚ je stanovenie cieľov a stratégií vyváženého priestorového rozvoja z hľadiska environmentálneho, ekonomického a sociálneho. Nástrojom na realizovanie týchto cieľov je aj optimalizácia funkčného využitia územia ako výsledok harmonizácie rôznych záujmov v území.

Záver vraciať záverov zo širšej diskusie: Neoceniteľným podkladom takejto optimalizácie a harmonizácie je definovanie krajinných limitov a potenciálov a stanovenie cieľov a stratégií (krajinným plánovaním) pri vstupe do územnoplánovacích a iných priestorovo relevantných plánovacích procesov. Vzhľadom na systémový charakter súvislostí plánovacích činností treba tvorbu legislatívy odvíjať od odborného definovania vzťahov medzi nimi (napr. v rovine zákona o priestorovom plánovaní, pričom pod priestorovým plánovaním sa nerozumie súbor nových činností, tento termín zastrešuje priestorovo relevantné plánovacie činnosti). Východiskom legislatívneho procesu musí byť odborné definovanie terminológie v rámci prieniku plánovacích systémov (nielen KP a ÚP, ale i ďalších). Integrácia ako cieľová kvalita v rámci oboch plánovacích systémov spočíva aj (najmä) v rešpektovaní jedinečnosti krajiny ako východiska a cieľa plánovacích činností. Pri definovaní legislatívy v oblasti krajinného plánovania nejde len o definovanie styčných bodov s územným plánom, ale aj s inými priestorovo relevantnými plánovacími činnosťami, neraz v oveľa užších systémových väzbách (dokonca aj v rámci ochrany a tvorby životného prostredia).

Dôležité je zabezpečiť aplikovateľnosť výstupov v polohe interfacie (rozhrania) medzi krajinným plánovaním a ostatnými plánovacími činnosťami.

Územnoplánovacia dokumentácia nemá ambíciu a ani šancu obsahovať všetky výpovede (požiadavky) odvetvových plánovacích činností (ako to neraz vyžadujú), čo však neznamená, že sa tým zbavuje povinnosti ich zohľadnenia. Krajinný plán teda má význam ako svojbytný plánovací dokument.

Úlohy územného a krajinného plánovania je dôležité sledovať navonok (smerom k ostatným plánovacím a iným činnostiam v priestore krajiny) i dovnútra systémov/oblastí riadenia (v rámci rezortných kompetencií) územného/priestorového rozvoja.

Krajinný plán by mal okrem iného rešpektovať potrebu nadväzných plánovacích činností, vychádzať z limitov a potenciálov krajinných systémov založených na poznaní ich významnosti a ekologickej stability.

Krajinný plán by si mal pritom zachovať (aj vzhľadom na jeho použitie) charakter odborného dokumentu, pričom treba uvážiť možnosť dosiahnutia jeho záväznosti nielen v kontexte obsahu, ale aj schvaľovacích kompetencií, ich možného prekryvu či rozporu.

Súčasná aplikovaná metodika tvorby krajinnoekologického plánu vedú často k jeho nečitateľnosti a ťažkej použiteľnosti. Ak chceme, aby spoločenská prax krajinný plán používala, a tým aj akceptovala, musí reflektovať jej skutočné potreby a reálne možnosti (obsahovo, spôsobom výpovede, procedurálne, časovo aj finančne).

Účastníci seminára sa dohodli na potrebe permanentnej diskusie na túto tému. Diskusia bude prebiehať modernou formou internetovej brány prístupnej (cez heslo) širšiemu okruhu odborníkov. Cieľom je sústavná aktualizácia problematiky, formulácia konkrétnych problémov a ponuka návrhov riešení celku, častí i detailov.

Maroš Finka, Ľubica Lešinská